KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING AHOLI TURMUSH DARAJASINI OSHIRISHDAGI O‘RNI

Oripov Ravshanjon Rustamjon o'g'li

Annotatsiya. Ushbu tezisda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ish o‘rinlarini yaratish, uy xo‘jaliklari daromadlarini ko‘paytirish, iste'mol bozorini rivojlantirish hamda hududlar iqtisodiy faolligini mustahkamlashdagi o‘rni tahlil qilinadi. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining 2023–2025-yillarga oid ochiq ko‘rsatkichlari asosida bandlik va yalpi ichki mahsulotdagi ulushlar taqqoslanadi. Kichik biznes salohiyatini oshirish uchun moliyalashtirish, malaka, raqamlashtirish va bozorga kirish sharoitlarini yaxshilash zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, turmush darajasi, bandlik, aholi daromadi, iqtisodiy o‘sish.

Abstract. This thesis examines how small businesses and private entrepreneurship contribute to job creation, household income, market development, and local economic activity in Uzbekistan. Official data for 2023–2025 are used to compare their shares in employment and gross domestic product. The paper highlights access to finance, skills, digitalization, and market opportunities as key conditions for improving living standards.

Keywords: small business, private entrepreneurship, living standards, employment, household income, economic growth.

Аннотация. В тезисе рассматривается роль малого бизнеса и частного предпринимательства в создании рабочих мест, увеличении доходов домохозяйств, развитии потребительского рынка и экономической активности регионов Узбекистана. На основе официальных данных за 2023–2025 годы сопоставляются доли малого бизнеса в занятости и валовом внутреннем продукте. Обосновывается значение доступа к финансированию, повышения квалификации, цифровизации и расширения рынков сбыта.

Ключевые слова: малый бизнес, частное предпринимательство, уровень жизни, занятость, доходы населения, экономический рост.

KIRISH

Aholi turmush darajasining yuksalishi barqaror daromad manbalari, munosib mehnat, sifatli tovar va xizmatlardan foydalanish hamda iqtisodiy imkoniyatlarning kengayishi bilan uzviy bog‘liq. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik ushbu jarayonning muhim bo‘g‘ini bo‘lib, aholining mehnat salohiyatini amaliy iqtisodiy faoliyatga aylantirishga xizmat qiladi. Tadbirkorlikni faqat korxonalar sonining ko‘payishi sifatida emas, balki mahsuldor ish o‘rinlari va iqtisodiy farovonlik manbai sifatida baholash lozim (Sen, 1999; OECD, 2017).

O‘zbekistonda kichik biznes bandlikning katta qismini qamrab oladi, ayni paytda uning iqtisodiyotdagi ulushi tarmoqlar bo‘yicha farqlanadi. Shu bois tadqiqotning maqsadi kichik biznesning turmush darajasiga ta'sir mexanizmlarini ko‘rsatish, rasmiy ko‘rsatkichlarni izohlash va amaliy takliflarni shakllantirishdan iborat. Tadqiqotda tavsifiy tahlil, qiyoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi.

ASOSIY QISM

Birinchidan, kichik biznes ish o‘rinlarini yaratish orqali aholining mehnat daromadini shakllantiradi. Savdo, xizmat ko‘rsatish, hunarmandchilik, qayta ishlash hamda oilaviy tadbirkorlik

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

mahalliy aholining bozorga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq bandlik ulushining yuqoriligi o'z-o'zidan ish haqi yoki mehnat unumdorligi yuqori ekanini anglatmaydi: ish o'rinlari sifati, rasmiylashtirish darajasi va ijtimoiy himoya ham muhimdir (ILO, 2019).

Ikkinchidan, tadbirkorlik oilalarning daromad manbalarini diversifikatsiyalaydi. O'z faoliyatidan tushgan foyda, yollanma mehnat uchun to'lov hamda mahalliy yetkazib beruvchilarga buyurtmalar uy xo'jaliklarining xarid qobiliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Raqobat va innovatsiya esa mahsulot assortimenti hamda xizmatlar sifatini yaxshilashi mumkin (Schumpeter, 1934; Drucker, 1985).

Uchinchidan, kichik biznes hududlar o'rtasidagi iqtisodiy faollik tafovutlarini yumshatishga xizmat qiladi. Mahalla va tuman darajasidagi ishlab chiqarish hamda xizmatlar mahalliy resurslarni iqtisodiy aylanishga jalb etadi. Buning uchun transport va internet infratuzilmasi, biznes ta'limi, shaffof tartib-taomillar hamda kreditdan foydalanish imkoniyati birgalikda takomillashtirilishi zarur (OECD, 2017).

Milliy statistika qo'mitasining ochiq ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilda kichik tadbirkorlikning jami bandlikdagi ulushi 74,9 foiz, YaIMdagi ulushi 52,2 foizni tashkil etdi. Quyidagi jadval tendensiyani ko'rsatadi (O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi, 2026a, 2026b).

Yil	Bandlikdagi ulushi (%)	YaIMdagi ulushi (%)
2023	74,0	53,8
2024	73,9	53,5
2025	74,9	52,2

1-jadval. O'zbekistonda kichik tadbirkorlikning iqtisodiy ko'rsatkichlari (2023–2025-yillar).

Jadvaldan ko'rinadiki, bandlikdagi ulush 2023-yildagi 74,0 foizdan 2025-yilda 74,9 foizga oshgan; bu 0,9 foiz punkt o'sishdir. Shu davrda YaIMdagi ulush 53,8 foizdan 52,2 foizga, ya'ni 1,6 foiz punktga pasaygan. Bu tafovut kichik biznesning nisbiy ulushlarini ifodalaydi, uning real ishlab chiqarishi yoki har bir xodim unumdorligi kamayganini alohida isbotlamaydi.

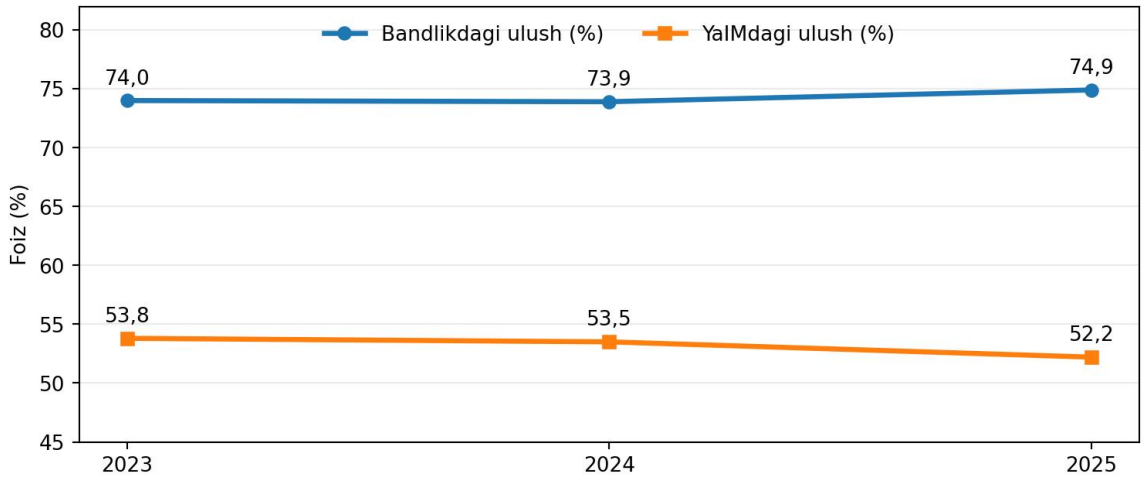

1-rasm. Kichik tadbirkorlikning bandlik va YaIMdagi ulushi, %. Manba: Milliy statistika qo'mitasi.

Diagramma bandlikdagi ulush nisbatan barqaror ekanini, YaIMdagi ulush esa biroz qisqarganini ko'rsatadi. Mazkur natijalar siyosatni faqat yangi tadbirkorlik subyektlarini ro'yxatdan o'tkazishga emas,

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

balki faoliyat yuritayotgan korxonalarning qiymat yaratish salohiyatini kuchaytirishga ham yo'naltirish zarurligini anglatadi.

To'rtinchidan, kichik biznesning farovonlikka ta'sirini oshirishda to'rtta yo'nalish ustuvordir: (1) garov va kredit tarixi bilan bog'liq cheklovlarni kamaytiradigan moliyalashtirish mexanizmlari; (2) kasbiy, moliyaviy va raqamli savodxonlikni oshirish; (3) kooperatsiya, elektron savdo va eksport kanallarini kengaytirish; (4) rasmiy ish o'rinlari, mehnat xavfsizligi va ijtimoiy sug'urtani rag'batlantirish. Ushbu choralar aholining nafaqat joriy daromadini, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashi mumkin.

XULOSA

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik O'zbekistonda aholi bandligini ta'minlash, oilaviy daromadlarni diversifikatsiya qilish, iste'mol bozorini rivojlantirish hamda hududiy imkoniyatlarni kengaytirishning muhim omilidir. 2025-yilda uning bandlikdagi ulushi 74,9 foiz bo'lishi bu sektorning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini ko'rsatadi. Shu bilan birga, YaIMdagi ulushning 2023–2025-yillarda qisqarishi tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda mahsuldorlik, innovatsiya va yuqori qo'shilgan qiymat yaratishga ko'proq e'tibor qaratish lozimligini bildiradi. Natijalarni aholining real turmush darajasi bilan to'liq bog'lash uchun ish haqi, real daromad, kambag'allik va mehnat sharoitlari bo'yicha qo'shimcha tadqiqotlar talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Drucker, P. F. (1985). Innovation and entrepreneurship: Practice and principles. Harper & Row.
2. International Labour Organization. (2019). Small matters: Global evidence on the contribution to employment by the self-employed, micro-enterprises and SMEs. International Labour Office. https://www.ilo.org/
3. OECD. (2017). Enhancing the contributions of SMEs in a global and digitalised economy. OECD Publishing. https://www.oecd.org/
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026a). Kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushi [Statistik ma'lumotlar]. https://siat.stat.uz/data/274/
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026b). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi [Statistik ma'lumotlar]. https://siat.stat.uz/data/1840/
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026c). Kichik tadbirkorlik subyektlarida band bo'lganlar soni [Statistik ma'lumotlar]. https://siat.stat.uz/data/425/
7. Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle (R. Opie, Trans.). Harvard University Press.
8. Sen, A. (1999). Development as freedom. Alfred A. Knopf.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.